
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych w języku polskim

1. Imię i nazwisko

Łukasz Zamęcki

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce (*magna cum laude*), 26 maja 2010 roku; Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych;
promotor: prof. dr hab. Marek Jabłonowski, recenzenci: prof. dr hab. Kazimierz Przybysz, dr hab., prof. SGGW Stanisław Stępka;
tytuł rozprawy: *Polityka surowcowa II Rzeczypospolitej w latach 1935–1939 (analiza decyzyjna)*;
- magister nauk politycznych (*magna cum laude*), 28 czerwca 2006 roku; Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Instytut Nauk Politycznych;
promotor: dr Wojciech Jakubowski, recenzent: dr hab., prof. UW Anna Magierska;
tytuł pracy: *Władza w socjologii politycznej Stevena Lukesa*;
- uprawnienia egzaminatora państwowego z zakresu wiedzy o społeczeństwie, 2 kwietnia 2015 roku; Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie;
- kwalifikacje pedagogiczne, 12 lipca 2006 roku; Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Instytut Nauk Politycznych.

Zamęcki

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

- 2011–nadal: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych/Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, adiunkt;
- 2010–2011: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, asystent;
- 2016–nadal: prodziekan Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW ds. badań naukowych i współpracy z zagranicą;
- 2012–2016: zastępca dyrektora Instytutu Europeistyki Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego ds. badań naukowych i współpracy z zagranicą;
- 2010–2012: kierownik studiów dziennych pierwszego stopnia oraz magisterskich dziennych studiów jednolitych na kierunku europeistyka;
- 2006–2017: nauczyciel WOS i historii w VIII LO im. Władysława IV;
- 2006–2007: nauczyciel WOS w II LO im. Stefana Batorego i Gimnazjum nr 33 im. Stefana Batorego.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Przemiany systemu politycznego Hongkongu w warunkach administracji Chińskiej Republiki Ludowej¹

¹ W związku z przyjętym w literaturze przedmiotu kanonem definiowania pojęć „transformacja” i „tranzycja” w tytule osiągnięcia naukowego świadomie zastosowano termin „przemiany”, który może obejmować zmiany w systemie, ale nie jest jednoznacznie kojarzony z procesem demokratyzacji czy konsolidacji reżimu i nie musi wskazywać docelowego kształtu tych przeobrażeń. Więcej w: Ł. Zamęcki, *Metodologiczne wyzwania badań przemian społeczno-politycznych reżimów hybrydowych i ich tranzycji. Kазus Specjalnego Regionu Administracyjnego Hongkong*, Toruń 2019.

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

1. Ł. Zamęcki, *Metodologiczne wyzwania badań przemian społeczno-politycznych reżimów hybrydowych i ich tranzycji. Kазus Specjalnego Regionu Administracyjnego Hongkong*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019, stron: 85.
Recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Wojciech Jakubowski (UWM), dr hab., prof. UJD Jerzy Sielski.
2. Ł. Zamęcki, *Sinizacja systemu politycznego Hongkongu*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019, stron: 272.
Recenzenci wydawniczy: dr hab., prof. UW Robert Alberski, dr Krzysztof Śliwiński (Hong Kong Baptist University).
3. Ł. Zamęcki, *Rewolucja parasolkowa w Hongkongu. Przyczyny, przebieg, następstwa*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018, stron: 287.
Recenzenci wydawniczy: dr hab., prof. UW Ryszard Szarfenberg, dr Krzysztof Śliwiński (Hong Kong Baptist University).
4. Ł. Zamęcki, *Hong Kong Youth Radicalization from the Perspective of Relative Deprivation*, „Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal” 2018, t. 4, nr 2; stron: 35.
5. Ł. Zamęcki, *Can the Concept of „Europeanisation” Prove Useful in the Study of Hong Kong – Mainland China Relations?*, „Społeczeństwo i Polityka” 2015, nr 4, stron: 11.
6. Ł. Zamęcki, *Znaczenie zasady „jedno państwo – dwa systemy” dla utrzymania stabilności relacji Chińska Republika Ludowa–Hongkong*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2014, nr 16, stron: 17.

7. Ł. Zamecki, *Sinizacja polityczna Hongkongu*, „Społeczeństwo i Polityka” 2014, nr 3, stron: 27.
8. Ł. Zamecki, *Democratization Dilemmas in the Hong Kong Special Administrative Region*, w: *Dilemmas of Contemporary Asia: Deliberations on Politics*, pod red. J. Marszałek-Kawy, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013, stron: 40.

c) omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Przedmiotem badań przeprowadzonych w ramach głównego osiągnięcia naukowego były przemiany systemu politycznego Hongkongu w warunkach chińskiej administracji nad regionem, w tym jego relacje z władzą centralną Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL)². Należy zwrócić uwagę, że w wyniku chińsko-brytyjskiej umowy z 1984 roku od 1 lipca 1997 roku Hongkong stał się Specjalnym Regionem Administracyjnym Chińskiej Republiki Ludowej (*Hong Kong Special Administrative Region* – HKSAR). Hongkong wrócił pod zwierzchność Chin jako region o szczególnym statusie, w którym relacje między oboma podmiotami są normowane zasadą „jedno państwo – dwa systemy”.

Wspomniana zasada i relacje między władzą centralną ChRL a Specjalnym Regionem Administracyjnym są – z punktu widzenia nauk o polityce – interesującym poznawczo przedmiotem badań. Sam status Hongkongu w ramach ChRL oraz unikalny charakter związku powstały w wyniku obowiązywania zasady „jedno państwo – dwa systemy”, jest rozwiązaniem *sui generis*.

Przyjmując swoistość i odrębność systemu³ Hongkongu, plan badawczy obejmował analizę wpływu systemu politycznego o znacznie większym potencjale (ChRL) na mniejszy system (Hongkong). W trakcie badań postawiono między innymi następujące generalne pytania:

- Jakie zmiany następują w systemie politycznym Hongkongu po 1997 roku i czy są one jedynie efektem przejścia suwerenności nad regionem przez ChRL?

² Patrz przypis 1.

³ Właśnie ze względu na te cechy Hongkong świadomie potraktowano jako system, nie zaś podsystem systemu politycznego ChRL.

- Czy ewentualne zmiany są efektem zaplanowanej polityki władz centralnych ChRL względem regionu⁴?
- Jakie cele i instrumenty wpływu posiadają decydenci z Chin kontynentalnych na region Hongkongu?
- Jakie są formalnoprawne i aksjonormatywne uwarunkowania wpływu (będące między innymi efektem ponad stuletniej administracji brytyjskiej nad regionem, zróżnicowania postaw politycznych, ograniczeń wynikających z zasady „jedno państwo – dwa systemy” itd.)?
- Jakie są instytucjonalne efekty wpływu ChRL na specjalny autonomiczny region Hongkongu?
- Jakie są społeczne aspekty reakcji na procesy „politycznej sinizacji” regionu?
- Czy procesy „politycznej sinizacji” są przyczyną niechęci części środowisk w Hongkongu względem ChRL?

Główne hipotezy weryfikowane w prezentowanym osiągnięciu naukowym to twierdzenia, że:

- (H₁) Przeobrażenia systemu politycznego Hongkongu (jako systemu wyodrębnionego z ChRL) są efektem dostosowań do nowego kontekstu formalnego (Hongkong jako część ChRL) i nieformalnego wpływu władz centralnych ChRL (gdyż niezgodnego z postanowieniami zasady „jedno państwo – dwa systemy”);
 - o (H_{1A}) Z powyższego powodu przeobrażenia, wbrew postanowieniom ustawy zasadniczej Hongkongu, nie przebiegają w kierunku demokratyzacji regionu, która dodatkowo powinna być stymulowana wysokim stopniem rozwoju społeczno-ekonomicznego Hongkongu.
- (H₂) Wpływ ChRL na Hongkong wywołuje reaktancję społeczeństwa hongkońskiego w postaci rozwoju „sinosceptycyzmu”, który prowadzi do powstania ruchów natywistycznych i lokalistycznych oraz radykalizacji politycznej młodzieży.

Weryfikacja powyższych hipotez głównych wymagała zastosowania różnorodnych metod badawczych – od technik badań historycznych⁵ (ze względu na konieczność dokonania zewnętrznej i wewnętrznej krytyki źródeł pochodzących

⁴ W trakcie badań „działania ChRL” były rozumiane jako świadome zachowania władz centralnych Chin kontynentalnych, zmierzające do osiągnięcia określonego celu.

⁵ W literaturze politologicznej dość często jest wskazywana „metoda historyczna”. Habilitant przyjął, że należy raczej mówić o technikach badań historycznych i ich dyrektywach metodologicznych.

Zaopł

między innymi z XIX wieku oraz analizy faktów historycznych i nakreślenia uwarunkowań historycznych rozwoju Hongkongu), przez metody instytucjonalno-prawne (badanie instytucji formalnych i nieformalnych Hongkongu), po systemowe (analiza otoczenia zewnętrznego systemu politycznego Hongkongu oraz wymiaru instytucjonalnego, normatywnego, funkcjonalnego i relacyjnego systemu), a nawet prozopograficzne (w sytuacji konieczności analizy danych dotyczących środowisk opozycyjnych względem władz HKSAR). Początkowo przyjęto możliwość inspirowania się między innymi teorią konwergencji systemów, powstałą na przełomie lat 60. i 70. XX wieku, opisującą możliwe zbliżenie systemu polityczno-społeczno-ekonomicznego bloku zachodniego i wschodniego, do przedstawienia rozwoju relacji „Pekinu” z Hongkongiem. W projekcie badawczym, oprócz prób adaptacji teorii powstałej w obrębie paradygmatu modernizacji społecznej, zastanawiano się nad możliwością implementacji kategorii relacji klientalnych („Pekin” jako patron, Hongkong jako klient) czy perspektyw takich jak zależność i imperializm, dyfuzja reżimów politycznych i „zderzenie kultur”. Interesujące poznawczo efekty przyniosło zastosowanie teorii badawczych, których dostarczają badania nad integracją europejską („europeizacja”; patrz publikacja: *Can the Concept of „Europeanisation” Prove Useful in the Study of Hong Kong – Mainland China Relations?*, „Społeczeństwo i Polityka” 2015, nr 4). Analiza przeobrażeń społecznych została zaś przeprowadzona z zastosowaniem teorii deprivacji relatywnej i innych ujęć mobilizacji społecznej. Tradycyjne ujęcia deprivacji relatywnej – ze względu na krytykę, której zostały poddane jeszcze w latach 70. XX wieku – zostały rozszerzone o bardziej współczesne efekty badań, w postaci modelu Berta Klandermansa czy Martijna van Zomerena.

Przechodząc do szczegółowych wyzwań badawczych, realizacja planu badawczego wymagała nakreślenia kilku etapów działań i wskazania węższych pytań badawczych. W pierwszej kolejności istotne było prześledzenie, jak ChRL „penetruje” polityki publiczne i rządzenie w Hongkongu. Zastosowane podejścia przyczyniły się do formułowania wniosków o walorach teoretycznych. Starano się odpowiedzieć między innymi na pytania:

- Jak należy konceptualizować relacje ChRL-Hongkong po 1 lipca 1997 roku?
- Jakie instrumenty wpływu posiadają decydenci z Chin kontynentalnych na Hongkong?

- Jakie są sfery konwergencji i dywergencji podmiotów oraz uwarunkowania tych procesów?
- Jakie są różnice w postrzeganiu zasady „jedno państwo – dwa systemy” przez Hongkończyków i władze centralne ChRL?
- Jaką rolę w relacjach Hongkongu z ChRL pełni zasada „jedno państwo – dwa systemy”?
- Czy i jak zmienia się system polityczny Hongkongu pod wpływem relacji z władzą centralną ChRL?
- Czy wpływ ma charakter wzajemny (czy Hongkong także katalizuje zmiany w ChRL)?
- Czy konwergencja polityczna wpływa na kształt tożsamości politycznej i kulturowej Hongkończyków i jaki model tożsamości rozwija się w Hongkongu?
- Jak będzie się przedstawiać dynamika wzajemnych relacji do 2017 roku (rok wyborów szefa egzekutywy HKSAR)⁶?

W odpowiedzi na powyższe pytania szczegółowe zostały opublikowane następujące prace: *Democratization Dilemmas in the Hong Kong Special Administrative Region* (w: *Dilemmas of Contemporary Asia: Deliberations on Politics*, pod red. J. Marszałek-Kawy, Toruń 2013), *Sinizacja polityczna Hongkongu* („Społeczeństwo i Polityka” 2014, nr 3), *Znaczenie zasady „jedno państwo – dwa systemy” dla utrzymania stabilności relacji Chińska Republika Ludowa-Hongkong* („Wrocławskie Studia Politologiczne” 2014, nr 16), *Sinizacja systemu politycznego Hongkongu* (Warszawa 2019).

Ostatnia z wymienionych prac, będąca monografią wieńczącą ten etap badań, umożliwiła przedstawienie odpowiedzi na następujące pytania: czy cel działań ChRL w Hongkongu jest ściśle zdefiniowany w oparciu o jakiegoś rodzaju agendę lub strategię? Czy jest efektem reakcji na bieżące wydarzenia? Jakie są formalne i nieformalne instrumenty wpływu władzy centralnej na Hongkong? Które działania mają charakter zaplanowany? Jakie zmiany w obrębie systemu politycznego nastąpiły w wyniku działań ChRL w Hongkongu? Jakich płaszczyzn funkcjonowania systemu politycznego Hongkongu dotyczą działania władz centralnych ChRL? Jakie są różnice w postrzeganiu zasady „jedno państwo – dwa systemy” przez Hongkończyków i władze centralne ChRL, a także jakie funkcje przypisują jej obie

⁶ Ostatnie pytanie badawcze było stawiane przed 2017 rokiem, stąd jego prognostyczna konstrukcja.

strony? Czy jest zauważalne zjawisko oddolnego procesu konwergencji Hongkongu z ChRL? Do jakich konsekwencji społecznych prowadzą działania ChRL? Co ewentualnie przyspiesza a co wyhamowuje procesy zmian?

Instrumentem analizy tych zjawisk był autorski model „sinizacji politycznej”⁷. Zmienną zależną w tym badaniu był system polityczny Hongkongu, a niezależną – proces politycznej sinizacji dokonywany przez władze ChRL. W wyniku badań ustalono, że z racji podległości władzom centralnym i bliskości kulturowej, społecznej itp., dochodzi do przenikania polityk i norm ChRL do Hongkongu. Uwarunkowaniem ograniczającym dyfuzję jest tożsamość i kultura polityczna oraz przyjęta w drodze negocjacji sino-brytyjskich i wyrażona w ustawie zasadniczej Specjalnego Regionu Administracyjnego zasada „jedno państwo – dwa systemy”. Niemniej jednak pozycja obu stron relacji nie jest równoważna. Potwierdzono hipotezę, zgodnie z którą działania sinizacyjne ChRL względem systemu Hongkongu są realizacją strategii podporządkowywania regionu i wyciszenia w nim opozycji antyrządowej, a głównymi instrumentami wpływu są te zaliczane do środków nieformalnych – klientalne powiązania aktorów hongkońskich z ośrodkami władzy ChRL.

Sinizacja polityczna dotknęła nie tylko sfery polityki, ale także gospodarki i kultury – prowadzi do zmiany dyskursu politycznego, norm i wartości politycznych, reguł gry (w tym wzorców przywództwa politycznego), sposobów realizowania polityk publicznych czy tożsamości mieszkańców. Zwiększyła się zależność ekonomiczna Hongkongu od macierzy, podważono stabilność niektórych praw i wolności oraz osłabiono niezależność instytucji politycznych. Zmiana w podsystemie instytucjonalnym to ukształtowanie się partii lokalistycznych. Zmianą w podsystemie funkcjonalnym jest ewolucja funkcji zasady „jedno państwo – dwa systemy”, w kierunku „jednego systemu”. W podsystemie komunikacyjnym są to przeobrażenia charakteru relacji między Stałym Komitetem Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych a instytucjami HKSAR. Z punktu widzenia wymiarów polityki, zmiany dotknęły zarówno wymiaru strukturalnego (*polity*), procesualnego (*politics*), jak i treści (*policy*).

Istotnym ustaleniem jest, że do sinifikacji⁸ może dochodzić w wyniku procesów realizowanych w różnym tempie, a sinizacja polityczna ma charakter inkrementalny

⁷ W kwestii zasadności użycia pojęcia „sinizacji politycznej” w odniesieniu do chińskich regionów patrz w: Ł. Zamecki, *Sinizacja systemu politycznego Hongkongu*, Warszawa 2019.

⁸ „Chińska unifikacja” rozumiana jako stan – w odróżnieniu od zaproponowanego pojęcia „sinizacji”, opisującego proces.

i może wywoływać różne formy dostosowania – absorpcję (płynne zmiany pod wpływem procesu, gdy nie pojawia się sprzeciw i niechęć, a konieczność dostosowań), adaptację (gdy występuje chęć podmiotu do przyjęcia zjawiska i jego implementowania, w związku z czym musi nastąpić akomodacja wewnątrz systemu), tarcie (niechęć do danego zjawiska, jego przyjmowanie wywołuje konflikty i napięcia) lub odrzucenie (reakcja obronna, nieprzyjmowanie danego zjawiska). Poziomy sinosceptycyzmu (pojęcie wprowadzone przez autora na określenie postaw niechęci wobec wpływów ChRL) wśród mieszkańców Hongkongu można wyróżnić na podstawie ich stosunku do Chin i chińskiej tożsamości oraz akceptowanych narzędzi walki politycznej z aktorami ChRL.

W efekcie sześciu pobytów badawczych w Hongkongu w latach 2013–2018 nastąpiło rozszerzenie studiów o kwestie zmian w systemie partyjnym i rosnącego w Hongkongu rozłamu socjopolitycznego. Było to związane przede wszystkim z obserwacją procesów, które przyczyniły się do wybuchu tak zwanej rewolucji parasolkowej oraz konsekwencji politycznych tych działań społecznych (m.in. rozwoju tzw. doktryn lokalizmu i natywizmu w Hongkongu). Ten etap badań wiąże się zatem z ostatnimi z głównych pytań przedstawionych w ramach osiągnięcia badawczego.

Wyniki badań dotyczące tego stadium procesu badawczego zamieszczono w artykule *Hong Kong Youth Radicalization from the Perspective of Relative Deprivation* opublikowanym w międzynarodowym czasopiśmie, indeksowanym między innymi w bazach DOAJ i Scopus – „Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal” (2018, t. 4, nr 2) oraz w monografii zatytułowanej *Rewolucja parasolkowa w Hongkongu. Przyczyny, przebieg, następstwa* (Warszawa 2018), w której analizowano bezpośrednio oraz kontekstowe przyczyny rewolucji parasolkowej z perspektywy wybranych aspektów teorii rewolucji, deprivacji relatywnej, działań kolektywnych, tożsamości społecznej, modernizacji i – w odniesieniu do skutków rewolucji – rozłamu socjopolitycznego. W rezultatach badań ogłoszonych w formie artykułu i powyższej monografii udowodniono, że istotnym skutkiem tak zwanej rewolucji parasolkowej jest pogłębienie rozłamu socjopolitycznego w Hongkongu (a tym samym zmian w systemie partyjnym), a sam wybuch protestów jest przykładem scenariusza wybuchu niezadowolenia społecznego w wyniku deprivacji relatywnej – co do wartości politycznych oraz wartości dobrostanu. W przypadku tych pierwszych pojawia się forma deprivacji

progresywnej. W odniesieniu do wartości dobrostanu bliższa jest formuła deprywacji kryzysowej. Badania te wpisują się w holistyczne ujęcie systemu politycznego, obejmującego również sferę społeczną.

Ostatnia z opublikowanych prac – powstająca jednak w całym okresie badań nad przemianami politycznymi i społecznymi w Hongkongu oraz przyczyniająca się do weryfikacji postawionych hipotez – nosi tytuł *Metodologiczne wyzwania badań przemian społeczno-politycznych reżimów hybrydowych i ich tranzycji. Kазus Specjalnego Regionu Administracyjnego Hongkong*. Obok szeregu zagadnień szczegółowych w opracowaniu podjęto próbę odpowiedzi na dwa generalne pytania:

- w jakim stopniu Hongkong spełnia cechy reżimu hybrydowego?
- oraz na ile teorie demokratyzacyjne mogą być użyteczne w procesie badań przemian systemu Hongkongu?

W rezultacie badań ustalono, że казус reżimu Hongkongu jest specyficzny głównie ze względu na rolę ChRL. Mimo że spełnia on przesłanki definicyjne reżimu hybrydowego, ze względu na ograniczoną konkurencyjność wyborów, brak bezpośredniego przełożenia oczekiwań wyborców na alternację władzy i postępujące ograniczenia swobód, jest odmienny od badanych – głównie w Europie Wschodniej i Azji Centralnej – reżimów hybrydowych. Aktualnej konstrukcji reżimu Hongkongu jest zaś najbliżej do *tutelary hybrid regimes* według typologii Payama Mohseniego i Leah Gilbert. Reżim charakteryzuje się konkurencyjnością (choć też coraz bardziej ograniczaną) oraz wpływem na system polityczny „organów niewybieralnych”. Jako że żaden system polityczny nie jest statyczny, również ten hongkoński zmienia się i w ciągu ostatnich sześciu lat podąża w kierunku reżimu z coraz większymi ograniczeniami praw politycznych. W badaniach ujawnia się również ciekawa kwestia roli tak zwanych wartości azjatyckich w procesie demokratyzacji.

Przeprowadzone badania, których wyniki zawarto we wskazanych powyżej publikacjach składających się na prezentowane osiągnięcie naukowe, miały przede wszystkim charakter studiów jakościowych – były to wywiady swobodne i eksperckie z pracownikami naukowymi, dziennikarzami i lokalnymi politykami oraz zogniskowane wywiady grupowe ze studentami hongkońskich uczelni (wybrane scenariusze wywiadów zostały załączone do publikacji *Rewolucja parasolkowa w Hongkongu. Przyczyny, przebieg, następstwa*, Warszawa 2018). Badania jakościowe zostały rozszerzone (dzięki pomocy hongkońskich pracowników naukowych i ich doktorantów) o badania ilościowe – kwestionariusze

przeprowadzone wśród studentów uczelni hongkońskich. Powyższe badania mogły być realizowane między innymi dzięki dofinansowaniu grantem Institute of European Studies of Macau.

Ważnym źródłem danych była literatura przedmiotu, hongkońska prasa oraz dane zastane będące wynikiem badań realizowanych między innymi w ramach programów World Value Survey, AsiaBarometer, East Asia Value Survey. Istotne były także raporty z badań opinii publicznej znajdujące się w wolnym dostępie (m.in. Hong Kong Transition Project, HKU Public Opinion Programme). Część danych udało się pozyskać dzięki uprzejmości Center for East Asia Democratic Studies (National Taiwan University). Dane były przetwarzane przy pomocy programu IBM SPSS.

Badania były prowadzone głównie w latach 2012–2018, w tym czasie odbyło sześć wyjazdów badawczych do Hongkongu (2013–2018) oraz szereg wizyt w Chinach kontynentalnych. Prace badawcze były finansowane ze środków przyznanych na działalność statutową Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych/Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW rozdzielanych w trybie konkursowym oraz grantów UE. W latach 2011–2012 habilitant otrzymał środki na badanie wpływu relacji UE–ChRL na instytucjonalizację unijnych polityk wewnętrznych i zewnętrznych oraz zewnętrznej polityki energetycznej Chińskiej Republiki Ludowej. W 2013 roku zrealizowano działania w ramach tematu *Wewnętrzne uwarunkowania aktywności międzynarodowej Chińskiej Republiki Ludowej i jej relacji z Unią Europejską* (efektem badań była między innymi publikacja współautorska *Relacje Unia Europejska-Chińska Republika Ludowa. Uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe*, Warszawa 2011). W latach 2013–2014 podjęto badania *Doświadczenia unijnej polityki regionalnej dla działań ChRL w sferze zarządzania rozwojem regionów*. W latach 2014–2015 kontynuowano prace badawcze w ramach szerszego tematu *Relacje UE-ChRL*, a w okresie 2015–2018 zostały już poświęcone bezpośrednio na badanie przemian społecznych i politycznych w Specjalnym Regionie Administracyjnym Hongkong (*Status specjalnych regionów administracyjnych w systemie politycznym ChRL*, 501-86-110335; *Przemiany społeczne i polityczne w Specjalnym Regionie Administracyjnym Hongkong*, 501-86-112835; *Podziały socjo-polityczne i funkcje partii politycznych w Hongkongu*, 501-86-116100-22).

Badania prowadzone w ramach działalności wspierającej rozwój młodych naukowców, choć często związane z niemałym dofinansowaniem, były rozszerzane o uczestnictwo w projektach badawczych finansowanych ze źródeł zewnętrznych (zagranicznych i krajowych). Habilitant był wykonawcą w projekcie finansowanym ze środków NCN *Kryzysy w procesie integracji europejskiej i sposoby ich przewyciężania* (2012/05/B/HS5/01077). Bardzo ważna była realizacja projektu finansowanego z funduszy UE pt. *MoreEU - More Europe to overcome the crisis* (553614-EPP-1-2014-1-IT-EPPJMO-NETWORK), gdyż habilitant miał możliwość współuczestniczyć w jego tworzeniu. Projekt był realizowany w ramach współpracy z uczelniami z Paryża, Madrytu, Lizbony i Pizy. Jako najbardziej prestiżowe, a jednocześnie w największym stopniu przyczyniające się do realizacji głównego osiągnięcia naukowego należy traktować kierowanie zespołem badawczym, który uzyskał finansowanie ze źródeł międzynarodowych (The IEEM Academic Research Grants – 2016) na realizację projektu pt. *A Means to an End. 16+1 Formula as a Mile Stone to the New Silk Road*^o. Wyróżnienie to jest tym większe, że do konkursu były zgłaszane projekty zespołów bez względu na kraj pochodzenia badaczy.

W ramach zainicjowanych badań związanych z projektem habilitacyjnym odbyto szereg wyjazdów badawczych:

- wrzesień 2013 roku – Hongkong; Hong Kong Baptist University oraz Hong Kong Institute of Education; kwerenda biblioteczna, wywiady eksperckie, indywidualne wywiady pogłębione;
- kwiecień 2014 roku – Hongkong; Hong Kong Baptist University; kwerenda biblioteczna, zogniskowane wywiady grupowe, wywiady eksperckie, indywidualne wywiady pogłębione;
- listopad 2015 roku – Hongkong, Makau, Zhuhai; Hong Kong Baptist University; The Education University of Hong Kong; University of Macau; United International College in Zhuhai; The Institute of European Studies of Macau; zogniskowane wywiady grupowe, wywiady eksperckie, indywidualne wywiady pogłębione;
- wrzesień 2016 roku – Hongkong, Makau; zogniskowane wywiady grupowe, wywiady eksperckie, indywidualne wywiady pogłębione;
- grudzień 2016 roku – Hongkong; wywiady eksperckie, indywidualne wywiady pogłębione.

W 2014 roku habilitant został stypendystą programu *Nowoczesny Uniwersytet – kompleksowy program wsparcia dla doktorantów i kadry dydaktycznej Uniwersytetu Warszawskiego*. Otrzymany grant został zrealizowany w Hong Kong Baptist University (kwiecień 2014 roku). Oprócz obowiązkowych zajęć dydaktycznych czas był wykorzystany na przeprowadzenie badań własnych, rozmowy z pracownikami oraz kwerendę biblioteczną.

Poszczególne kierunki badań były również weryfikowane w trakcie krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych zarówno w Hongkongu (m.in. w trakcie *Hong Kong Political Science Association Annual Conference* jako członek Hong Kong Political Science Association), jak i w trakcie kongresów International Political Science Association (*World Congress Poznań 2016, World Congress Brisbane 2018*).

W ramach pobytów indywidualnych, które zostały wykorzystane do realizacji badań i dały możliwość wygłoszenia referatów na zagranicznych uczelniach, należy wymienić:

- Hongkong; Hong Kong Baptist University; 11–18 września 2013 roku; wizyta studyjna i wykład *Can the European Union Act as a Normative Power in its Relations with China?*
- Londyn, Wielka Brytania; King's College London; 1–6 grudnia 2013 roku; wizyta studyjna i wykład *Democratization of the Hong Kong Special Administrative Region in the Context of Chinese Sovereignty*.
- Ningbo, ChRL; Zhejiang University Ningbo Institute of Technology; 8–12 czerwca 2015 roku; uczestnictwo w *China-CEEC Education Conference*.
- Makau; Macau University; 9–12 listopada 2015 roku; wizyta studyjna i wykład *Role of China in Institutionalizing the EU Raw Materials Policy*.
- Makau; Macau Institute of European Studies; 9–12 listopada 2015 roku; wizyta studyjna i wykład *China on Central-Eastern Europe – Concerning Regional Cooperation in the '16+1' formula*.
- Zhuhai, ChRL; United International College Zhuhai; 10 listopada 2015 roku; wizyta studyjna i wykład *EU-China: Strategic Partnership, without Partnership*.

- Chengdu, ChRL; Sichuan University; 11–18 marca 2017 roku; *Youth Leadership Program* – wizyty studyjne, uczestnictwo w wykładach i seminarium.
- Szanghaj, ChRL; Shanghai International Studies University; 6–12 października 2017 roku; *Polish Week*;
- Chengdu, ChRL; Sichuan University; 23–29 października 2017 roku; wystąpienie *China-EU Research Cooperation in the BRI: New Ideas and New Views*.

Konfrontacja badań własnych ze środowiskiem badaczy miała miejsce głównie w trakcie międzynarodowych konferencji organizowanych w Polsce i zagranicą:

- II Kongres Politologii: *Polska i Europa wobec wyzwań współczesnego świata*, 19–21 września 2012 roku, Poznań.
- 8th Pan-European Conference on International Relations, European International Studies Association, 18–21 września 2013 roku, Warszawa; panelista (referat pt. *China's Vision of Energy Policy: Among New Colonialism, De-structuring of the Partners and International Trade*).
- I Międzynarodowy Kongres Azjatycki, 15–16 maja 2014 roku, Toruń; referat *Polityczna sinizacja Hongkongu po 1997 roku*.
- I Ogólnopolski Kongres Europeistyki: *Polska w procesie integracji europejskiej – dekada doświadczeń*, 18–20 września 2014 roku, Warszawa; referat w panelu *Unia Europejska – Chińska Republika Ludowa: strategiczne partnerstwo bez partnerstwa?*
- II International Congress on Asia, 21–22 maja 2015 roku, Toruń; referat pt. *„Umbrella Revolution” in Hong Kong: Implications for HKSAR Politics*.
- 10th Lodz East Asia Meeting: *East Asia Dynamics: Between Being Regional and Global*, 2–3 czerwca 2015 roku, Łódź; referat pt. *Impact of China on the EU Raw Materials Policy*.
- III Kongres Politologii: *Odstony polityki*, 22–24 września 2015 roku, Kraków; inicjator i moderator panelu *Model rozwoju politycznego ChRL* oraz referat pt. *Demontaż systemu hybrydalnego Hongkongu?*.
- III Międzynarodowy Kongres Azjatycki, 18–20 maja 2016 roku, Toruń; referat pt. *Kryteria modernizacji systemu politycznego ChRL*.

Zona

- 24th IPSA World Congress, 23–28 lipca 2016 roku, Poznań; przewodniczący panelu, dyskutant/recenzent, panelista (referat pt. *Social Inequality as a Source of Transformation of Hong Kong Hybrid Regime*).
- *Globalising India and Asia*, Uniwersytet Warszawski we współpracy z Department of Political Science, South Asia Institute, University of Heidelberg, South Asian Studies, School of Interdisciplinary Area Studies, University of Oxford, 9 grudnia 2016 roku, Warszawa; referat pt. *Chinese Activities in CEE Countries as a Mean to the New International Order*.
- *Hong Kong & Macao SAR Youth: Identity, Citizenship Education and Civic Participation 2016 Conference*, 17 grudnia 2016 roku, Hongkong; referat pt. *Hong Kong Youth Radicalization from the Point of View of Relative Deprivation*.
- IV Międzynarodowy Kongres Azjatycki, 17–19 maja 2017 roku, Toruń, referat pt. *From Umbrella Movement to Localist and Nativists Parties: Contentious Politics in Hong Kong from the point of view of Resource Mobilization Theory*; moderator panelu *Problems and Challenges Faced by Asian Economy*.
- *Global Consequences of One Belt, One Road*, 7 czerwca 2017 roku, Warszawa.
- IPSA Conference: *Democratization and Constitutional Design in Divided Societies*, 24–27 czerwca 2017 roku, Cypr; referat pt. *The Bumpy Democratization of Hong Kong – A Case of Specific Bargaining Process*.
- V International Asian Congress, 9–11 maja 2018 roku, Toruń; referat pt. *Three Forms of „Sinocentricism” in Hong Kong*; moderator panelu *Problems and Challenges Faced by Asian Economy*.
- 14th Lodz East Asia Meeting: *Asia in World Politics: Past, Present, and Future*, 7–8 czerwca 2018 roku, Łódź; referat pt. *Mainlandization of Hong Kong. An Attempt to Create a Model of the Political Sinicization*.
- *Eurasia 2.0 – Clash or Cooperation?*, 14 czerwca 2018 roku, Warszawa.
- 25th IPSA World Congress, 21–26 lipca 2018 roku, Brisbane; convenor (panele: *Hong Kong Twenty Years After Handover. Politics and Identity Under Reconstruction*, *The ‘New Theory of Pluralism’, Pluralism and Nationalism: Can they Co-Exist?*, *Pluralism in the Modern World: Developments, Opportunities, Challenges, Threats*), przewodniczący panelu, dyskutant/recenzent, panelista (referat pt. *Accommodation, Transformation,*

Inertia: Model of Transfer of Rules and Norms from the PRC to the HKSAR and Adjustment of Hong Kong Society).

- IV Kongres Politologii: *Państwo w czasach zmiany*, 18–20 września 2018 roku, Lublin; organizator panelu i moderator – *Pluralizm we współczesnym świecie: szanse, wyzwania, zagrożenia* (Panel organizowany przez IPSA Research Committee 16 – Socio-Political Pluralism).
- *Conference on Belt and Road and New International Relations And Union of School of Politics and International Relations*, 13–14 października 2018 roku, Fudan University, Szanghaj, Chiny.
- Annual Conference 2018, Hong Kong Political Science Association, 3 listopada 2018 roku, Hongkong; referat pt. *Process of „Mainlandization” of HKSAR from the Perspective of European Studies.*

Jako bardzo istotne z punktu widzenia konfrontacji własnych badań ze środowiskiem naukowym należy traktować wystąpienia na kongresach International Political Science Association i European International Studies Association. Warto nadmienić, że referaty w ramach międzynarodowych konferencji podlegały konkurencji z referatami zgłaszanymi przez badaczy z całego świata.

Z oczywistych powodów autorami większości istniejących publikacji, w których zostało podjęte zagadnienie systemu politycznego Hongkongu są naukowcy z tego specjalnego regionu administracyjnego, m.in. Joseph Cheng (*The Emergence of Radical Politics in Hong Kong: Causes and Impact*, „China Review” 2014, t. 14, nr 1), Sonny Lo (*Democratization without Decentralization: Local Government in Hong Kong*, „Journal of Contemporary China” 1999, t. 8, nr 21), Ma Ngok (*Civil Society and Democratization in Hong Kong: Paradox and Duality*, „Taiwan Journal of Democracy” 2008, t. 4, nr 2; *Political Development in Hong Kong: State, Political Society, and Civil Society*, Hong Kong University Press, Hong Kong 2007; *Political Parties and Elections*, [w:] *Contemporary Hong Kong Politics: Governance in the Post-1997 Era*, red. Wai-man Lam, Percy Luen-tim Lui, Wilson Wai-Ho Wong, Ian Holiday, Hong Kong University Press, Hong Kong 2007), Ming Sing (*Hong Kong at the Crossroads: Public Pressure for Democratic Reform*, w: *Politics and Government in Hong Kong: Crisis Under Chinese Sovereignty*, red. Ming Sing, Routledge, London 2009; *Hong Kong's Tortuous Democratization: A Comparative Analysis*, Routledge 2004; *Public Support for Democracy in Hong Kong*, „Democratization” 2005, t. 12, nr 2; *The Legitimacy Problem and Democratic Reform*

in Hong Kong, „Journal of Contemporary China” 2006, t. 15, nr 48), Lam Wai-man (*Political Context*, w: *Contemporary Hong Kong Politics: Governance in the Post-1997 Era*, red. Wai-man Lam, Percy Luen-tim Lui, Wilson Wai-Ho Wong, Ian Holiday, Hong Kong University Press, Hong Kong 2007; *Understanding the Political Culture of Hong Kong: The Paradox of Activism and Depoliticization*, Routledge, New York 2004.). Jednocześnie tak intensywny i szeroki zakres badań, jak ten opisany we wskazanym osiągnięciu naukowym, nie był prowadzony nawet w Hongkongu, co było podkreślane w trakcie konferencji oraz w recenzjach otrzymywanych przez habilitanta od hongkońskich badaczy.

W Polsce przemiany polityczne Hongkongu pozostają na marginesie aktywności naukowej badaczy. Pomijając pojedyncze artykuły i rozdziały w pracach zbiorowych, w których znalazła się raczej deskrypcja sytuacji w Hongkongu, po przejściu suwerenności nad regionem przez ChRL najistotniejszymi opublikowanymi monografiami były: wydana w 2012 roku w ramach serii wydawniczej poświęconej systemom politycznym państw świata, prowadzonej przez Wydawnictwo Sejmowe, praca Jana Rowińskiego i Wojciecha Jakóbca pt. *System konstytucyjny i przedstawicielski specjalnego autonomicznego regionu ChRL Hongkongu* oraz dysertacja Agaty Ziętek z 1997 roku, w której autorka skupiła się bardziej na statusie międzynarodowym Hongkongu niż jego systemie politycznym.

Efektem ogólnoteoretycznym przedstawionego osiągnięcia naukowego, który ma potencjał aplikacyjny w odniesieniu do innych, zbliżonych procesów, jest model sinizacji politycznej. Może on ułatwić analizę relacji między innymi podmiotami o znacznym zróżnicowaniu potencjałów, np. w odniesieniu do państw, w których istnieją duże różnice między systemami prawnymi, politycznymi i społecznymi, między władzą centralną a regionem. Model może być zastosowany do bezspornego przypadku Makau i w pewnym stopniu do Tajwanu, a w przyszłości niektóre elementy modelu „sinizacji politycznej” będą mogły znaleźć zastosowanie w analizie relacji między ChRL a państwami sąsiadującymi. Jednocześnie ukazanie nieformalnych narzędzi wpływu ChRL na Hongkong może przyczynić się do lepszej konceptualizacji rozwijającego się obecnie w naukach o polityce⁹ pojęcia *sharp power*.

Istotnym efektem ogólnoteoretycznym badań jest rewizja teorii depriwacji relatywnej na gruncie nauk o polityce oraz jej wpływu na system partyjny oraz rewizja

⁹ Celowo nie użyto tu nazwy dyscypliny przyjętej w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 roku w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych.

przebiegu badań nad procesami demokratyzacji w Azji Wschodniej. Na przykładzie Hongkongu można ukazać rozwój nowych aspektów doktryny natywizmu, systemów partyjnych czy reżimu hybrydalnego (hybrydowego). Nie bez znaczenia jest także wskazanie roli zasady „jedno państwo – dwa systemy” dla stabilności układu, jakim jest relacja ChRL–Hongkong. Dotychczasowe wysiłki badawcze autorów chińskich koncentrowały się głównie na egzegezie zasady, a nie na jej badaniu w ujęciu pełnionych przez nią funkcji. Inspirujące teoretycznie mogą być również ustalenia autora w zakresie mechanizmów radykalizacji młodzieży. Badania przeprowadzone metodami jakościowymi (zogniskowane wywiady grupowe) dowiodły istotnej roli deprivacji relatywnej.

Konieczne wydaje się przedstawienie drogi, która doprowadziła habilitanta do zajęcia się obszarem Hongkongu, oraz dalszych planów badawczych. Z powodu trudności w nawiązaniu pogłębionej współpracy z pracownikami naukowymi uniwersytetów w Chinach kontynentalnych (wychodzącej poza zwykłe wizyty studyjne) w 2012 roku została podjęta próba kontaktu z uczelniami hongkońskimi – z nadzieją na większą otwartość miejscowych naukowców. We wrześniu 2013 roku habilitant został zaproszony przez prof. Jean-Pierre'a Cabestana, uznanego specjalistę od polityki zagranicznej ChRL, dyrektora Instytutu Administracji i Stosunków Międzynarodowych w Hong Kong Baptist University, do złożenia wizyty studyjnej. Oprócz dokonań dydaktycznych (wykład przed pracownikami Wydziału i naukowych (nawiązanie kontaktów ze środowiskami naukowymi i politycznymi regionu, w tym przeprowadzenie wywiadów swobodnych) wyjazd ten, finansowany ze środków własnych, przyczynił się do nawiązania bardzo dobrych relacji z pracownikami wspomnianej uczelni.

Ówczesna skomplikowana sytuacja społeczno-polityczna w Hongkongu utwierdziła habilitanta w przekonaniu o konieczności podjęcia badań systemu politycznego Hongkongu. Zaletą była przy tym możliwość skorzystania z zaplecza lokalowego, jakie posiadał Hong Kong Baptist University. Wyznaczyło to nowy i obecnie realizowany obszar badań własnych, który przedstawiono jako główne osiągnięcie naukowe.

Kolejnym etapem badań habilitant chciałby uczynić analizę społeczno-ideologicznych podstaw funkcjonowania systemów partyjnych i ruchów społecznych w Azji Wschodniej. Pomysł jest efektem badań własnych dotyczących transformacji systemu partyjnego Hongkongu. W trakcie badań ilościowych (kwestionariusze

Zasad

ankiet) i jakościowych (indywidualne wywiady pogłębione) ujawniły się ciekawe różnice – w porównaniu z myśleniem europejskim – w postrzeganiu przez Azjatów wymiaru prawica-lewica oraz definiowaniu funkcji społecznych partii politycznych. Są to różnice znane w nauce, jednak nadal do opisu konkurencji między partiami politycznymi w Azji Wschodniej stosuje się klasyczne, zachodnie osie podziałów socjopolitycznych (nakreślone przez S. Rokkana i S.M. Lipseta). W planie badań przewidziano: (1) przygotowanie strony internetowej, zbliżonej do realizowanego już przy udziale habilitanta projektu „trójkąta ideologicznego”, umożliwiającej wstępne rozeznanie poglądów ideologicznych osób badanych. Ma to umożliwić wskazanie dominujących wymiarów podziałów politycznych i ideologicznych uwzględniających specyfikę aksjonormatywną Azji Wschodniej. Kolejnym krokiem (2) będzie przeprowadzenie wstępnych badań wśród studentów uczelni hongkońskich dotyczących zróżnicowania myślenia o polityce na bazie opracowanego kwestionariusza internetowego. Niezbędna będzie ekspercka (przeprowadzona przez hongkońskich naukowców) ocena natury i stopnia polaryzacji systemu partyjnego Hongkongu (3) – wywiady scenariuszowe (osie podziałów socjopolitycznych, funkcje partii) oraz ankiety (umiejscowienie poszczególnych partii na spektrum politycznym). Na podstawie wyników powyższych badań wstępnych uda się ujawnić główne różnice w postrzeganiu podstaw ideologicznych funkcjonowania partii politycznych i ruchów społecznych oraz ich funkcji. Interesujące będzie w tym kontekście zweryfikowanie motywacji Azjatów do uczestnictwa w protestach społecznych (gdyż i w tym zakresie występują różnice w porównaniu z Europejczykami).

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Habilitant ogłosił dotychczas drukiem lub współredagował 72 prace (monografie, prace redagowane, rozdziały, artykuły naukowe i recenzyjne, hasła w słownikach), w tym po uzyskaniu stopnia naukowego doktora 12 monografii autorskich i współautorskich, 17 artykułów naukowych i recenzyjnych, 23 rozdziały w pracach zbiorowych i wstępy, 8 prac redagowanych (w tym jeden tom czasopisma „Społeczeństwo i Polityka”) oraz 3 hasła w słowniku. Prace były publikowane w istotnych dla dyscypliny wydawnictwach (m.in. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, PWN, Poltext, Aspra-JR, Schedas – wydawnictwo hiszpańskie)

i periodykach (m.in. „Wrocławskie Studia Politologiczne”, „Przegląd Europejski”, „Społeczeństwo i Polityka”).

Działalność naukowa po otrzymaniu stopnia doktora była wyznaczona kilkoma etapami związanymi z podejmowanymi badaniami naukowymi. Aktywność badawczą, poza tą związaną z głównym osiągnięciem naukowym, można podzielić według trzech głównych obszarów zainteresowań. Pierwszą grupę stanowią badania nad bezpieczeństwem surowcowym państwa. Drugą grupą publikacji są prace dotyczące teorii i metodologii dyscypliny nauki o polityce. Trzecią stanowią badania związane z edukacją polityczną.

Bezpieczeństwo surowcowe państwa

Bezpośrednio po uzyskaniu stopnia naukowego doktora wysiłki naukowe były skoncentrowane przede wszystkim na analizie zagadnień bezpieczeństwa i polityki surowcowej w obszarach i kwestiach niepodejmowanych w pracy doktorskiej – geopolityce surowcowej ChRL. W sensie teoretycznym i praktycznym ważnym osiągnięciem jest analiza polityki surowcowej Chińskiej Republiki Ludowej w odniesieniu do metali ziem rzadkich. Zainteresowanie habilitanta tą kwestią wyprzedziło dyskusje na niniejszy temat wśród polskich publicystów i znacznej części zagranicznego środowiska naukowego. Analizując zestawienia importu surowców do Unii Europejskiej, habilitant podkreślał znaczne (sięgające prawie 100%) uzależnienie od dostaw tych metali, które są niezbędne przy produkcji urządzeń wysokich technologii. Oznacza to praktycznie całkowite uzależnienie polityki naukowej i klimatycznej (metale ziem rzadkich są wykorzystywane w produkcji tak zwanych zielonych technologii) Unii Europejskiej od dostaw chińskich. Tego typu badania niosą możliwości praktycznej aplikacji. Problem ten został również dostrzeżony przez decydentów politycznych. W efekcie uwzględniono te surowce na liście materiałów krytycznych Unii Europejskiej, a tym samym wypracowano odpowiednią politykę w tej kwestii. Szybsza była jednak reakcja Stanów Zjednoczonych Ameryki, które podjęły debatę nad znaczeniem metali ziem rzadkich w Kongresie i wznowiły linie wydobywcze tych metali na terenie USA. Dążenie do zmniejszenia monopolu chińskiego skutkowało także działaniami na arenie międzynarodowej (artykuł pt. *Metale ziem rzadkich – nowy instrument wpływu politycznego Chińskiej Republiki Ludowej*, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations” 2011, nr 3–4). Z tym etapem badań naukowych są również związane

Zawaj

prace: *Chińska wizja polityki energetycznej*, w: *Energetyczny smok. Polityka bezpieczeństwa energetycznego ChRL*, pod red. K.Ł. Mazurka, Ł. Zamęckiego, Warszawa 2015 oraz *Geopolityka bezpieczeństwa energetycznego Chińskiej Republiki Ludowej*, w: *Wielowymiarowość bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego*, pod red. W. Walkiewicza, Warszawa–Białystok 2015. W pracach tych podkreślono między innymi braki surowcowe oraz tak zwany dylemat cieśniny Malaka, stanowiący – w rozumieniu analizy decyzyjnej – otoczenie decyzyjne chińskich polityków. Przeważającym ujęciem teoretycznym była zaś perspektywa realizmu.

W sensie teorio-poznawczym za ważne osiągnięcie należy uznać próbę (podjętą jeszcze na etapie przygotowania pracy doktorskiej) konceptualizacji testu bezpieczeństwa surowcowego. Odpowiedź na istotne pytania postawione w teście umożliwia weryfikację bezpieczeństwa surowcowego państwa. Publikacje związane z badaniami w ramach przygotowań pracy doktorskiej: *Polityka surowcowa państwa polskiego w latach 1936–1939 a Centralny Okręg Przemysłowy (wybrane aspekty)*; *Cywilne i wojskowe organy państwa wobec bezpieczeństwa surowcowego kraju w latach 1936–1939*; *Nieenergetyczna polityka surowcowa jako wyzwanie polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej*; *Reorganizacja Państwowego Instytutu Geologicznego w latach poprzedzających II wojnę światową – w obliczu konieczności zmiany polityki surowcowej państwa*; *Bezpieczeństwo surowcowe Polski w latach 1936–1939 w oczach decydentów politycznych i publicystów*; *Zmiany w postrzeganiu i realizowaniu hasła „obrony kraju” w obozie władzy po śmierci Józefa Piłsudskiego – przyczynek do rozważań*; *Aspekt surowcowy polskich działań emigracyjno-kolonialnych w latach trzydziestych XX wieku*; *Polityka surowcowa II Rzeczypospolitej w latach 1935–1939 (analiza decyzyjna)*; **badania i publikacje po uzyskaniu stopnia doktora**: *Znaczenie i wymiary bezpieczeństwa państwa w zakresie surowców nieenergetycznych*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych” 2011, nr 3; *Wykorzystanie funduszy unijnych w Polsce na rzecz bezpieczeństwa energetycznego kraju*, „Społeczeństwo i Polityka” 2011, nr 2 (współautor: K. Zbrojkiewicz); *Polityka państw w zapewnieniu bezpieczeństwa ekonomicznego w ujęciu historycznym*, w: *Bezpieczeństwo ekonomiczne w perspektywie politologicznej – wybrane problemy*, pod red. K.M. Księżopolskiego, K. Pronińskiej, Warszawa 2012; hasła w słowniku: *Bezpieczeństwo energetyczne UE* oraz *Bezpieczeństwo energetyczne w traktacie lizbońskim*; praca współautorska

(współaut. M. Jabłonowski) *Polityka surowcowa Polski w latach 1935–1939 (wybrane dokumenty)*, Pułtusk–Warszawa 2015. Kategoriami uwypuklonymi w badaniach były kwestie wydobycia, importu, transportu, struktury zużycia surowców oraz poszukiwania substytutów.

W okresie poprzedzającym uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitant podejmował również zagadnienia szeroko rozumianych społecznych aspektów funkcjonowania systemów politycznych (m.in.: *Tradycje polskiej kultury politycznej; Socjopolityczne uwarunkowania demokracji konsensualnej w Królestwie Niderlandów; Kontrowersje wokół pojęcia kultury politycznej; Władza i jej wymiar w pracach Stevena Lukesa; Próba szkicu sylwetki psychopolitycznej Bronisława Geremka; Władza w teorii Stevena Lukesa. Wstęp do analizy krytycznej*). Badania te kontynuował po uzyskaniu stopnia doktora, a upowszechnił je w pracy pt. *Spoleczne podstawy ładu politycznego* (Warszawa 2011) oraz *Wyzwania i zagrożenia demokracji liberalnej* (w: *Demokracja. Istota, idee, cele i ich realizacja*, pod red. J. Nadolskiej, K.A. Wojtaszczyka, Ł. Zamęckiego, Warszawa 2018). Zagadnienie, które wzbudzało największe zainteresowanie autora to kwestie aksjonormatywne i ich rola w budowaniu procesów politycznych.

Badania w obu tych obszarach doprowadziły do zainteresowania się Chińską Republiką Ludową w szerszym ujęciu (nie tylko polityką surowcową Państwa Środka). Planując uczynienie z tego obszernego pola badawczego pomysłu na dalsze badania, podjęto działania rzecz konkretyzacji projektu badawczego. Między innymi w tym celu w kwietniu 2010 roku została przeprowadzona wstępna kwerenda biblioteczna w Pekinie (Biblioteka Narodowa) i kwerenda uniwersytecka (Peking University), które umożliwiły rozpoznanie, z pomocą lokalnego pracownika, miejscowej literatury naukowej i możliwości prowadzenia badań naukowych. Na podstawie trwających około roku kwerend, w 2012 roku podjęto badania nad relacjami władz centralnych Chińskiej Republiki Ludowej z regionami. W związku z chęcią pogłębiania własnej wiedzy w tym obszarze habilitant odbył kolejny wyjazd naukowy do Pekinu we wrześniu 2012 roku, podczas którego oficjalnym opiekunem działań był prof. Lu JUN z Uniwersytetu Pekinńskiego.

W 2011 roku w ramach kierowanego przez habilitanta wewnątrzwydziałowego tematu badawczego *Wpływ relacji UE–ChRL na instytucjonalizację unijnych polityk wewnętrznych i zewnętrznych* powstała praca pt. *Relacje Unia Europejska-Chińska Republika Ludowa. Uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe* (Warszawa

2011; współautor: P. Borkowski), której częścią stał się rozdział *Zewnętrzna polityka energetyczna Chińskiej Republiki Ludowej i jej wpływ na stosunki z Unią Europejską*. W 2012 roku prowadzono badania poświęcone wewnętrznym uwarunkowaniom aktywności międzynarodowej Chińskiej Republiki Ludowej i jej relacji z Unią Europejską, których rezultatem była praca *Wewnętrzne uwarunkowania aktywności międzynarodowej Chińskiej Republiki Ludowej i jej relacji z Unią Europejską* (Warszawa 2013; współautorzy: P. Borkowski, A. Wróbel). Badania przedstawione w pracy *Relacje Unia Europejska-Chińska Republika Ludowa. Uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe* znalazły swoją rewizję i upowszechnienie w języku angielskim w studium *On the External Energy Policy of the PRC as a Determinant in the EU-China Relations* opublikowanym w pracy *The Dragon and the (Evening) Stars: Essays on the Determinants of EU-China Relations* (Warsaw-Bishkek 2013; współautorzy: P. Borkowski, A. Wróbel).

Wyniki badań zawarte w wymienionych pracach pozwoliły na nakreślenie siatki decydentów w obszarze polityki energetycznej ChRL, z podkreśleniem znaczącej roli zarządów samych spółek energetycznych oraz wskazaniem, jak cele polityki energetycznej warunkują działania władz chińskich w innych politykach publicznych. Efektem badań jest wniosek o znacznym przesyceniu polityki zagranicznej ChRL aspektem surowcowym, włącznie z upodmiotowieniem państwowych spółek energetycznych w działaniach poza granicami kraju. Oczywiście bezpieczeństwo surowcowe, jak wskazał jeden z chińskich decydentów „jest zbyt ważne, aby pozostawić je wyłącznie siłom rynkowym”, z tego też powodu działania spółek energetycznych nierzadko otrzymują osłonę dyplomatyczną ChRL. Głód surowcowy Chin wpływa na sytuację międzynarodową nie tylko zwiększonym zapotrzebowaniem na surowce, ale także na doktrynę działania ChRL w stosunkach międzynarodowych względem pewnych regionów świata.

Teoria i metodologia dyscypliny nauki o polityce

Jak można dostrzec na podstawie podanych powyżej publikacji, w tym czasie habilitant starał się również uczestniczyć w debacie dotyczącej statusu nauk o polityce. Ta druga sfera aktywności naukowej była efektem zainteresowania podstawowymi pojęciami politologicznymi badanymi w związku z przygotowaniem prac dotyczących socjologii politycznej Stevena Lukesa. Wśród dzieł w tym obszarze należy podkreślić współautorstwo – wraz z Wojciechem Jakubowskim i Piotrem

Zaw

Załęskim – pracy *Nauki o polityce. Zarys koncepcji dyscypliny* (Warszawa–Biszkek 2013); autorstwo rozdziałów: *Polityka jako sprawowanie władzy w trzech wymiarach w: Metafory Polityki 4*, pod red. B. Kaczmarka (Warszawa 2013) oraz *Jeszcze o europeistyce i polskim stanie prawnym. Między multi-, inter- i transdyscyplinarnością a... politykami publicznymi*, w: *Studia europejskie. Wyzwania interdyscyplinarności*, pod red. J. Czaputowicza (Warszawa 2014). Dalsze prace, w których wykorzystano doświadczenie wynikające z prowadzonych między innymi metodą analizy decyzyjnej badań, to artykuły: *Status teoretyczny nauk o polityce publicznej*, „Społeczeństwo i Polityka” 2012, nr 3 (współautor: W. Jakubowski); *Status teoretyczny nauk o polityce. Głos w dyskusji na marginesie II Ogólnopolskiego Kongresu Politologii*, „Społeczeństwo i Polityka” 2013, nr 2 (współautor: W. Jakubowski); oraz opracowanie *Koncepcja studiów III stopnia*, „Społeczeństwo i Polityka” 2013, nr 3 (współautor: W. Jakubowski).

W tych pracach obszarem rozważań były kwestie usytuowania nauk o polityce w obszarze nauk społecznych, zagadnienie polityczności, materialny i formalny przedmiot dyscypliny, czy też w końcu zakres nauk o polityce i strukturalizacja dyscypliny. Wkładem w debatę nad teorią i metodologią dyscypliny jest pogłębienie dyskusji nad poziomami wiedzy o polityce, podkreślenie trzech perspektyw poznania (prozopocentryczne, kratocentryczne i kulturocentryczne) oraz próba rozszerzenia spojrzenia na metodologię badań w naukach o polityce.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że o rozwój umiejętności badawczych i świadomość teoretyczną habilitant starał się także dbać, uczestnicząc w warsztatach, seminariach i panelach organizowanych w trakcie konferencji naukowych oraz kończąc szkolenia prowadzone przez IPSA (kurs *Comparative Research Designs and Methods*) czy Massachusetts Institute of Technology (kurs *Qualitative Research Methods*).

Edukacja polityczna

Trzecim wskazanym obszarem aktywności jest edukacja polityczna, zarówno w wymiarze naukowo-badawczym, jak i działalności eksperckiej oraz popularyzatorskiej. W tym obszarze opublikowane zostały prace: *Polacy, Europejczycy, obywatele. Materiały edukacyjne z zakresu wychowania obywatelskiego dla Polaków mieszkających na Litwie* (Warszawa 2011; współautor: K. Kowaluk); *Repetitorium maturalne WOS* (Warszawa 2012; współredaktorzy:

Zawór

K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski), a w nim tematy – *Władza ustawodawcza w Rzeczypospolitej Polskiej; Instytucje ochrony prawnej oraz Demokracja*. Interesującym przedsięwzięciem była praca *Integracja europejska. Ćwiczenia* (Warszawa 2012; współredaktor: K.A. Wojtaszczyk) oraz przedstawiony w niej temat *Dydaktyczne dylematy europeistyki*. Pozostałe prace to: *Europa dla młodych – szansa ou d'illusion* (Warszawa 2013; współredaktor: A. Olejniczak); *Podsumowania rozdziałów*, w: *Europeistyka. Podręcznik akademicki*, t. 1 i 2, pod red. K.A. Wojtaszczyka i W. Jakubowskiego, Warszawa 2012; *Наука и высшее образование в Польше в условиях глобализации и европейской интеграции*, w: *Современная политическая наука: нравственные регулятивы*, pod red. Я.С. Яскевич и К.А. Войташчика (Минск 2012); *Dzieje polityczne Polski po 1989 roku*, w: *Spółczesność i polityka. Podstawy nauk politycznych*, pod. red. K.A. Wojtaszczyka, E. Marciniak, W. Jakubowskiego (Warszawa 2018); *Whose Story about Europe? The Problem of Acceptance and Legitimation of the European Project in the Eyes of Young People*, „Przegląd Europejski” 2017, nr 1 (43); współautorzy: P. Borkowski, M. Rojewska.

Idea podjęcia badań w tym obszarze wynika z przekonania habilitanta o wartości nauczania problemowego metodami aktywizującymi (uwzględniając między innymi badania Edgar'a Dale'a) oraz oceniania kształtującego. Konieczność rozwijania umiejętności kognitywnych na wszystkich poziomach wskazanych w taksonomii Benjamina Blooma (klasyfikacja celów nauczania) wymaga świadomości nauczyciela w obszarze edukacji politycznej (a tym samym studiów własnych) oraz organizacji dydaktyki w oparciu o najnowsze badania edukacyjne czy „wyprowadzenie” studentów poza mury uczelni. Badania w obszarze edukacji ułatwiają realizację opieki indywidualnej nad studentami, np. w ramach tutoringu. Przekaz w obszarze edukacji politycznej musi uwzględniać dysfunkcje procesu kształcenia politycznego młodzieży, ogólnikowość ich wiedzy, brak spójności poglądów czy przekonanie o „zepsuciu świata polityki”. Prowadząc zajęcia głównie na kierunku europeistyka, habilitant brał pod uwagę Europę i Unię Europejską jako punkt odniesienia w procesie edukacji. W pracach *Whose Story about Europe? The Problem of Acceptance and Legitimation of the European Project in the Eyes of Young People* („Przegląd Europejski” 2017, nr 1(43); współautorzy: P. Borkowski, M. Rojewska) czy *Dydaktyczne dylematy europeistyki* (w: *Integracja europejska. Ćwiczenia*, Warszawa 2012; współredaktor: K.A. Wojtaszczyk) habilitant podniósł

ZadV

wyzwania związane z procesem edukacji europejskiej – sekwencyjny poziom myślenia młodzieży, ich ograniczoną aktywność społeczną, brak wiary młodych ludzi w rolę jednostki oraz istotny udział mediów elektronicznych w procesie poznania.

Działalność ekspercka habilitanta obejmowała między innymi prace dla Centralnej Komisji Egzaminacyjnej przy koncepcjach matur i arkuszy maturalnych oraz dla Ministerstwa Edukacji Narodowej przy tworzeniu nowych podstaw programowych kształcenia ogólnego do przedmiotu WOS. W aktywności eksperckiej atutem było ponad dziesięcioletnie doświadczenie pracy w systemie oświaty. Wiedzę naukową habilitant wykorzystywał między innymi jako członek zespołu opracowującego nową postawę programową WOS, uczestnik projektów: VII CKE *Budowa banków zadań* i IV CKE *Pilotaż nowych egzaminów maturalnych*. Habilitant pełni odpowiedzialną funkcję recenzenta arkuszy maturalnych WOS, jest również współautorem komentarza do podstawy programowej WOS. Działalność w obszarze edukacji politycznej ma wymiar ekspercki także w postaci współpracy z wydawcami edukacyjnymi (wydawnictwo Nowa Era).

Popularyzacja nauki jest istotnym elementem działań własnych związanych z odpowiedzialnością społeczną uniwersytetu. Największe możliwości popularyzacji nauki habilitant miał jako nauczyciel WOS i historii. W latach 2006–2007 pracował w Gimnazjum im. Stefana Batorego w Warszawie, a w latach 2006–2017 w VIII LO im. Władysława IV w Warszawie. Jednocześnie od 2017 roku pełni funkcję konsultanta merytorycznego mającej kilkudziesięcioletnią tradycję Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym oraz Olimpiady Wiedzy o Bezpieczeństwie i Obronności. Był współorganizatorem i głównym prelegentem seminarium metodycznego dla nauczycieli organizowanego przez Instytut Europeistyki UW 19 czerwca 2017 roku, a także współpomysłodawcą i organizatorem Otwartego Uniwersytetu Europejskiego dla uczniów szkół średnich. W latach 2007–2016 współpracował z Fundacją na Rzecz Studentów i Absolwentów Uniwersytetu Warszawskiego *Universitatis Varsoviensis*.

